

انجمنهای علمی ایران:

گذشته، حال و آینده

فتح‌الله مضطرزاده

معاونت پژوهشی

وزارت فرهنگ و آموزش عالی

و ارائه ———
پیش‌نهادهای
لازم به مسئولان
برنامه‌ریزی
آموزش و
پژوهشی در
خصوص رشته
مربوط فعالیت
می‌کنند.

آگاه شوند. از آن زمان به
بعد انجمن‌های تخصصی
در زمینه‌های علوم پایه،
مهندسی، پزشکی و حقوق
تأسیس شدند که شمار این
انجمنها در دنیا به اندازه
تمامی رشته‌ها و
تخصصهای موجود است.
در حال حاضر انجمنهایی
وجود دارد که تعداد اعضای
آنها در سراسر جهان به
بیش از 300000 نفر
می‌رسد.

فکر تأسیس انجمنهای
علمی در جهان به قرن
هفدهم میلادی بر می‌گردد،
زمانی که دانشمندان و
فلاسفه برای مذاکره در
مباحث علمی دور هم جمع
می‌شدند تا از نتایج کارهای
علمی و تحقیقاتی یکدیگر

انجمن‌های علمی در ایران
سازمانهایی هستند که
توسط عده‌ای متخصص
سرشناس در یک رشته
تخصصی خاص تشکیل
شده‌اند و در قالب یک
سازمان غیردولتی و با
هدف شناساندن تخصص
مربوط به جامعه و بررسی

که به علت وجود تعداد اندک متخصصان در یک رشته، فعالیتها فقط شامل نشست چند متخصص بود. در این دوره انجمنهایی نیز وجود داشتند که علاوه بر کارهای صنفی در کارهای علمی نیز فعالیت داشتند و نشریاتی نیز منتشر می‌کردند که از میان آنها می‌توان جامعه شیمی‌دانهای ایران، کانون مهندسين ایران، مجمع وکلای دادگستری و انجمن ماماهاى ایران را نام برد.

دوره دوم فعالیت انجمنهای علمی سالهای 1340 تا 1370 را دربر می‌گیرد. در این دوره نقش وزارت علوم در تشکیل انجمنهای علمی محسوس می‌شود و اکثر آنها با کمک این وزارت تشکیل می‌شوند. این امر ناشی از آگاهی از نقشی است که انجمنها می‌توانند در پیشبرد علم داشته باشند. در این مدت انجمنهایی مانند ریاضی،

مدیریت، حسابداری، روانشناسی با کمک وزارت علوم و آموزش عالی تأسیس شدند و در سال 1349 با پیشنهاد وزارت علوم و آموزش عالی طرح تشکیل انجمنهای علمی ایران به تصویب شورای هماهنگی دانشگاه‌ها رسید که از آن سال تا سال 1357 تعداد 78 انجمن علمی در گروه‌های علوم پزشکی، علوم پایه، کشاورزی، فنی و مهندسی، و علوم انسانی فعالیت خود را آغاز نمودند.

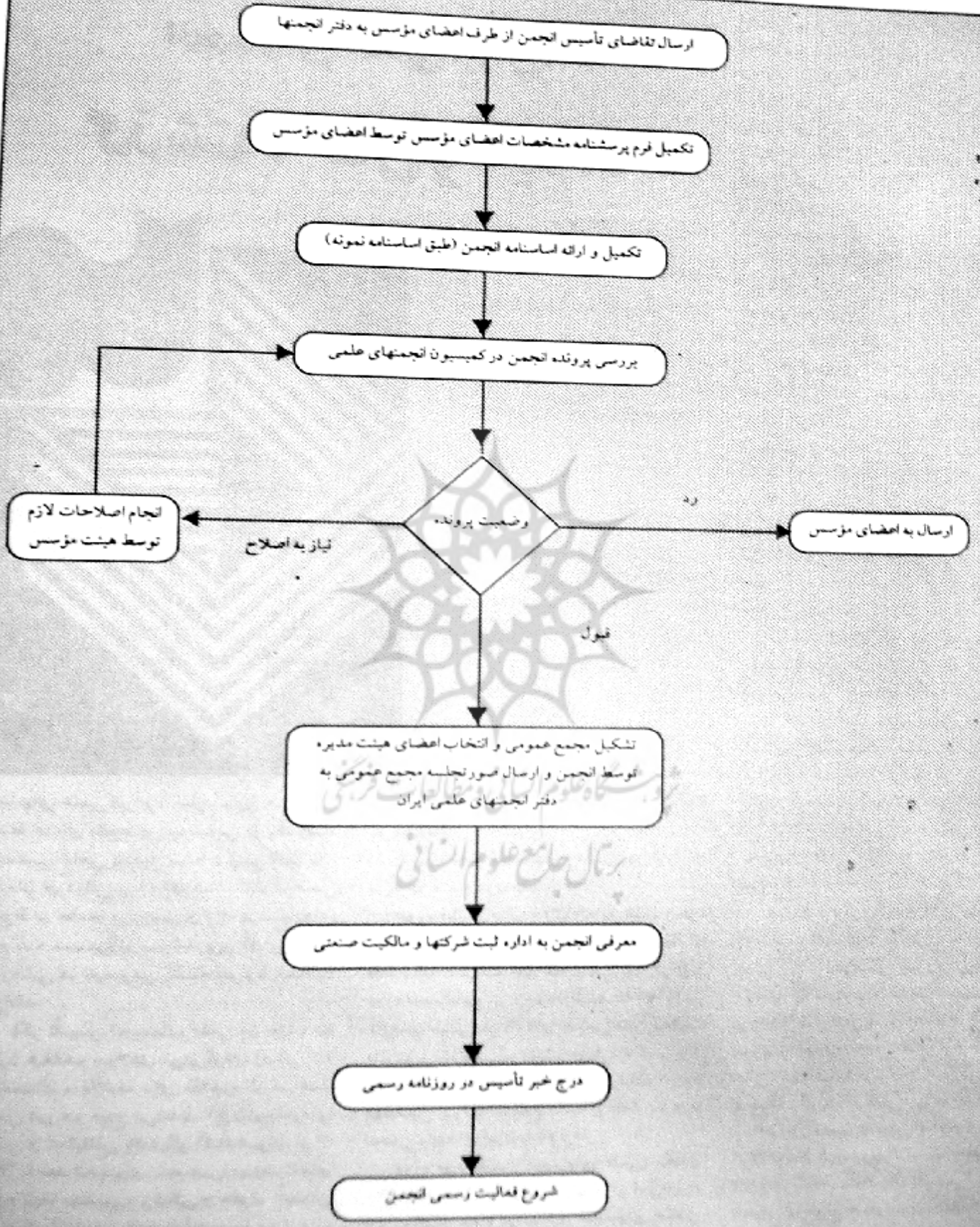
در سال 1353 اساسنامه شورای ملی انجمنهای علمی ایران به منظور هماهنگی امور انجمنها به تصویب رسید و اولین هیئت مدیره این شورا انتخاب شد.

بعد از پیروزی انقلاب اسلامی و در سال 1362 فعالیت شورای مجدداً آغاز و هیئت مدیره شورا انتخاب شد. در این سال مسئولیت انجمنها و مجامع علمی

کشور به وزارت فرهنگ و آموزش عالی واگذار و دفتر همکاریهای علمی و بین‌المللی زیر نظر معاونت پژوهشی عهده‌دار امور مربوط به انجمنها گردید. البته ناگفته نماند که به شهربانی و وزارت کشور اختیار داده شد با نظر این وزارت نسبت به صدور پروانه انجمنها اقدام نماید.

در سال 1365 کلیه امور مربوط به انجمنها جهت بررسی و اقدام لازم به دفتر امور پژوهشی کمیته شورای پژوهشها واگذار شد. سپس در سال 1366 «آیین‌نامه نحوه صدور مجوز تأسیس انجمنهای علمی کشور جمهوری اسلامی ایران» صادر گردید. در این آیین‌نامه به وزارت فرهنگ و آموزش عالی اختیار داده شد با رعایت ضوابط

نمودار گردش کار در تأسیس انجمنهای علمی

آیین نامه، مجوز تأسیس برای انجمنهای علمی صادر یا فعالیت آنها را تأیید نماید. دوره سوم از سال 1370 با مصوبه شماره دویست و شصت و دو مورخه 70/8/7 شورای عالی انقلاب فرهنگی شروع می‌شود که به موجب آن کار صدور مجوز تأسیس و تجدید پروانه و نظارت بر حسن انجام کار آنها بر حسب مورد بر عهده وزارتخانه‌های فرهنگ و آموزش عالی، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و فرهنگ و ارشاد اسلامی سپرده شده است.

صدور مجوز تأسیس انجمن‌های علمی ایران توسط کمیسیون انجمنهای علمی ایران صادر می‌گردد، متقاضیان تأسیس این انجمنها بایستی در موقع درخواست به نکات ذیل توجه نمایند:

اعضای مؤسس به دفتر انجمنهای علمی ایران

2- تکمیل فرم پرسشنامه مشخصات اعضای مؤسس انجمن

3- ارائه اساسنامه انجمن (طبق اساسنامه نمونه)

4- بررسی پرونده انجمن در کمیسیون انجمنهای علمی ایران برای تأیید و صدور مجوز رد یا تغییر اصلاحات

5- تشکیل مجمع عمومی انجمن (در صورت به تأیید رسیدن انجمن)

6- انتخاب اعضای هیئت‌مدیره طبق اساسنامه انجمن و ارسال صورتجلسه به دفتر انجمنهای علمی ایران

7- معرفی انجمن به اداره ثبت شرکتها و مالکیت صنعتی از طرف دفتر انجمنهای علمی ایران

8- به ثبت رساندن انجمن در اداره ثبت شرکتها و مالکیت صنعتی توسط انجمن علمی

9- درج خبر تأسیس انجمن در روزنامه رسمی ثبت شرکتها

شروع فعالیت رسمی تاکنون بیش از 43 انجمن علمی از کمیسیون انجمنهای علمی ایران مجوز فعالیت دریافت کرده‌اند که اسامی این انجمنها به شرح ذیل می‌باشد:

1- انجمن آمار

2- انجمن آب و آبیاری

3- انجمن ایرانی حقوق بشر

4- انجمن ایرانی حقوق جزا

5- انجمن ایرانی حقوق تطبیقی

6- انجمن ایرانی داوری

7- انجمن ایرانی جرم‌شناسی

8- انجمن ایرانی حقوق بین‌الملل

9- انجمن اقتصاد انرژی

10- انجمن اقتصاد کشاورزی

11- انجمن بیماریهای

گیاهی	کنترل و ابزار دقیق	خارج از کشور اقداماتی
12- انجمن ترویش و آموزش کشاورزی	31- انجمن مهندسين	توسط دفتر انجمنهای علمی
13- انجمن جغرافیا	عمران	ایران انجام شده است که
14- انجمن حشره‌شناسی	32- انجمن مهندسين راه و ساختمان	خلاصه‌ای از آن به شرح ذیل می‌باشد:
15- انجمن خوردگی	33- انجمن مهندسين	- تهیه پیش‌نویس راهنمای
16- انجمن ریاضی	زلزله	تأسیس انجمن‌های علمی
17- انجمن روانشناسی	34- انجمن مهندسين	ایران
18- انجمن زیست‌شناسی	شیمی	- ارسال آیین‌نامه نحوه
19- انجمن زمین‌شناسی	35- انجمن مهندسان	تشکیل و شرح وظایف
20- انجمن سرمایه‌گذاری	مکانیک	کمیسیون انجمنهای علمی
21- انجمن سنجش از راه دور	36- انجمن مکانیک سنگ	ایران برای کلیه انجمنها
22- انجمن شیمی و مهندسی شیمی	37- انجمن محیط زیست	- حضور نماینده
23- انجمن علوم خاک	38- انجمن هیدرولیک	کمیسیون در جلسات مجامع
24- انجمن علوم و تکنولوژی سطح	39- انجمن هوافضا	انجمنهای علمی ایران
25- انجمن علوم و صنایع غذایی	40- انجمن مهندسين	- استفاده از پیشکسوتان و استادان بازنشسته عضو
26- انجمن علوم و فنون دریایی	متالورژی	انجمنهای علمی در امور مربوط به برنامه‌ریزی تحقیقات
27- انجمن علوم و مهندسی منابع آب	41- انجمن ایرانی تعلیم و تربیت	- تهیه و ارسال جدول نام و نشانی انجمنهای برای کلیه انجمنهای علمی
28- انجمن فیزیک	42- انجمن جامعه‌شناسی	- با توجه به افزایش تقاضاهای دانشجویان برای فعالیت در امور علمی، از کلیه انجمنها درخواست شده
29- انجمن کامپیوتر	43- انجمن انرژی خورشیدی	
30- انجمن مهندسين	به منظور هماهنگی امور مربوط به انجمنها و ارائه فعالیت آنها به دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی و همچنین متخصصان ایرانی	

است تا نسبت به تأسیس شاخه دانشجویی اقدام نمایند.

- تهیه و ارسال و نام و نشانی انجمنها (به زبان انگلیسی) توسط پست الکترونیک برای متخصصان ایرانی و خارج از کشور

- تهیه تقویم سمینارها و کنفرانسهایی که توسط انجمنها برگزار می‌شود و ارسال آنها به مسئولان وزارت و دانشگاهها

- تهیه شناسنامه انجمنهای علمی ایران

با توجه به نقش انجمنهای علمی ایران در پیشبرد علم در جامعه و همچنین با در نظر گرفتن چگونگی عملکرد این انجمنها در ایران، به نظر می‌رسد که در آینده نقش آنها باید گسترش یابد. دفتر انجمنهای علمی ایران در این خصوص برنامه‌هایی را به شرح ذیل برای این انجمنها پیش‌بینی می‌نماید:

1- به منظور تبادل نظر بین مسئولان انجمنهای علمی، دفتر انجمنهای علمی ایران در نظر دارد یک گردهمایی از مسئولان انجمنها در آینده نزدیک برگزار نماید.

2- به منظور راهنمایی علاقه‌مندان تأسیس انجمنهای علمی، در نظر است راهنمای تأسیس انجمن علمی ایران چاپ و در اختیار علاقه‌مندان قرار گیرد.

3- با توجه به نقش شبکه‌های کامپیوتری در تبادل اطلاعات، پیش‌بینی شده است تا انجمنهای علمی بتوانند به این شبکه‌های کامپیوتری نیز متصل شوند.

حواشی

* برای تأسیس انجمن علمی رعایت نکات ذیل ضروری است.

1- اعضای مؤسس انجمن حداقل 9 نفر باشند.

2- اعضای مؤسس از اعضای شناخته شده هیئت علمی دانشگاهها و مؤسسات پژوهشی در رشته مورد نظر و متخصصین دستگاههای اجرایی کشور باشند.

3- به منظور مشارکت وادطلبان فعال، پیشنهاد می‌شود اعضای مؤسس از یک دانشگاه با یک دستگاه اجرایی نباشند بلکه از دانشگاهها و دستگاههای اجرای مختلف باشند.

** انجمن علمی به انجمنی اطلاق می‌شود که در یک رشته علمی مشخص (مصوب شورای عالی برنامه وزارت فرهنگ و آموزش عالی) فعالیت نماید.